Vlaanderen
is omgeving

Overaanbod van ongewenste paardachtigen in Vlaanderen

Rapport - 2019

DEPARTEMENT
OMGEVING

omgevingvlaanderen.be

OVERAANBOD VAN ONGEWENSTE PAARDACHTIGEN IN VLAANDEREN

Deze studie werd uitgevoerd ter voorbereiding van het advies van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn over het overaanbod van ongewenste paarden en ezels in Vlaanderen.

Dit rapport bevat de mening van de auteur(s) en niet noodzakelijk die van de Vlaamse overheid.

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever
Peter Cabus
Departement Omgeving
Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
www.omgevingvlaanderen.be

Auteur
Ester Peeters – Departement Omgeving, Afdeling strategie, internationaal beleid en dierenwelzijn

Wijze van citeren
Peeters, E. (2019) Overaanbod van ongewenste paardachtigen in Vlaanderen. Brussel, Departement Omgeving.

SAMENVATTING

Al enkele jaren luiden Vlaamse asielen de alarmbel omdat ze een grote toestroom krijgen van op te vangen paardachtigen. De Dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) ontvangt regelmatig klachten met betrekking tot pony's, ezels en paarden die verwaarloosd worden.

De Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn besloot om de problematiek van het overaanbod en/of de verwaarlozing van paardachtigen in Vlaanderen te bekijken. Dit dossier bundelt cijfermateriaal dat inzicht kan geven in de problematiek en vat de literatuur hierover samen. Bij discussies in de werkgroep kan dit cijfermateriaal als basis dienen.

De overaanbod en de verwaarlozing van paarden is niet enkel een Vlaams probleem, maar ook in andere Europese landen en de Verenigde Staten heerst de problematiek. Een mogelijke verklaring voor de overaanbod van paarden is een grote instroom ervan. Het in dit dossier in kaart gebrachte cijfermateriaal en publicaties over de problematiek wijzen eerder naar een toename van ongewenste paarden en niet naar een grote instroom van paarden.

Een ongewenst paard werd door de 'Unwanted Horse Coalition' (2010) gedefinieerd als 'Een paard dat ziek, gekwetst of oud is, of waarvan de eigenaar het niet langer meer kan financieren, of dat de verwachtingen van de eigenaar niet kan inwilligen of waarvan de eigenaar gewoonweg niet langer weet wat er met te doen'. De economische crisis wordt aangewezen als toename aan ongewenste paarden. Ook onbezonnen aankopen, onverantwoord fokken, hoge kosten en onwetendheid over wat te doen met een ongewenst paard als redenen werden aangehaald.

Verwaarlozing van paarden komt het meest voor bij particuliere eigenaars en is niet representatief voor het grootste deel van de professionele paardensector in Europa.

'Responsible ownership' of verantwoord paardenbezit speelt hier een belangrijke rol. Een belangrijk aspect van verantwoord paardenbezit is het treffen van voorzieningen om welzijnsproblemen op het einde van het leven of werkcarrière van paardachtigen te vermijden.

Opvangcentra meldden dat de maximale capaciteit van opname bereikt is en dat ze paarden en ezels die eigenaars willen afstaan moeten weigeren. Het is ook niet realistisch dat deze asielen al deze ongewenste paarden opvangen. Goede alternatieven moeten gezocht worden om deze dieren rechtstreeks te plaatsen of nieuw gebruik ervan te stimuleren.
Ongewenste dieren kunnen ook geëuthanaseerd of geslacht worden. Waar slachten in het verleden een evidentie was, worden nu meer en meer paarden uitgesloten voor de slacht (49% in België). De op het eerste zicht voor het paardenwelzijn voordelige uitsluiting voor de slacht, heeft als pervers effect dat een deel van die paarden aan het eind van hun leven aan hun lot overgelaten of verwaarloosd worden. Ook het debat over het levenseinde van een paard en wanneer euthanasie is toegelaten is een geladen debat. Organisaties pleiten ervoor het taboe hierrond te doorbreken. Een gerichte en wettelijke weg met inbegrip van verkopen, weggeven, slachten en euthanasie moet mogelijk zijn.

INHOUD

1 Situatieschets 6
2 Regelgeving 12
2.1 Dierenwelzijn 12
2.2 Identificatie en registratie 13
3 Bestemming van (ongewenste) paardachtigen 14
3.1 Opvangcentra 14
3.2 Slachten 21
3.3 Euthanasie 22
4 Verantwoord paardenbezit 24
5 Discussie en besluit 25
6 Referentielijst 28

1 SITUATIESCHETS

Al enkele jaren luiden Vlaamse **asielen** de alarmbel dat ze een **grote toestroom** krijgen van op te vangen paardachtigen. Deze dieren zijn meestal van eigenaars die ze willen afstaan of dieren die worden in beslag genomen. De capaciteit om deze paardachtigen op te vangen voldoet niet meer aan de vraag.

Het aanbod aan paarden die via internet worden aangeboden op tweedehandswebsites geeft aan dat paarden voor lage prijzen van eigenaar wisselen. Zo worden minipaarden vanaf 150 euro aangeboden, en pony's vanaf 500 euro (opzoeking www.2dehands.be, februari 2019). Deze manier van kopen en verkopen is niet controleerbaar.

De Dienst dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) ontvangt ook regelmatig **klachten** over pony's, ezels en paarden die verwaarloosd worden (zie verder).

De **Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn** besloot om de problematiek van het overaanbod en/of de verwaarlozing van paardachtigen in Vlaanderen te bekijken. Hiervoor werd een werkgroep opgericht met als doel de oorzaken van dit overaanbod en de schijnbare toename van onverantwoorde eigenaars te identificeren en hiervoor realistische en maatschappelijk verantwoorde oplossingen voor te stellen.
Dit dossier bundelt het cijfermateriaal dat inzicht kan geven in de problematiek en vat de literatuur hierover samen. Bij discussies in de werkgroep kan dit cijfermateriaal als basis dienen.

In 2014 boog een werkgroep van de toen federale Raad voor Dierenwelzijn zich al over een thema met betrekking tot paarden, namelijk paardenasielen. De aanleiding voor deze besprekingen waren meerdere personen en inrichtingen die zich voordeden als asielen, waarna de Raad besliste om een advies te publiceren met erkenningsvoorwaarden voor asielen. **Erkenningsvoorwaarden** bieden evenwel geen oplossing aan het overaanbod van paardachtigen in Vlaanderen en het daaruit volgende risico op verwaarlozing van deze dieren.

De Belgische Confederatie van het Paard (BCP) beheert de **identificatiedatabank** voor paardachtigen. Met paardachtige wordt een paard, ezel of de kruising ervan bedoeld. Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal en de soort paardachtigen in België en Vlaanderen.

Eind februari 2019 waren 331.293 paardachtigen geregistreerd in de Belgische identificatiedatabank. Dit cijfer is eerder indicatief. Zo zijn, hoewel verplicht, nog niet alle paardachtigen geregistreerd in België. Anderzijds zijn er nog paardachtigen geregistreerd in de databank die intussen zijn overleden, omdat niet alle eigenaars of houders de sterfte van hun paard of ezel melden (persoonlijke communicatie BCP). Tijdens de glorieperiode van het Belgisch Trekpaard werd het aantal paarden in België ook op deze aantallen geschat (eind 19de eeuw tot midden 20ste eeuw) (De Brauwer, 2005).

Tabel 1: Aantal paardachtigen in België en Vlaanderen

	Aantal
Aantal geregistreerde paardachtigen in België	331.293
Aantal geregistreerde paardachtigen in Vlaanderen	231.905
Waarvan paarden	220.919
- rijpaarden	154.688
- trekpaarden	14.855
- pony's	51.376
Waarvan ezels	10.986
Aantal geregistreerde paardachtigen in Vlaanderen niet uitgesloten voor de slacht	118.612
Aandeel paardachtigen in Vlaanderen	70%

Bron: Belgische Confederatie van het Paard (25/02/2019)

Zeventig percent van deze paardachtigen is in Vlaanderen geregistreerd, 30 % in Wallonië en Brussel. Deze verhouding is redelijk stabiel over de jaren heen (persoonlijke communicatie BCP). Van de paardachtigen in Vlaanderen is ongeveer 221.000 paard en 11.000 ezel. Van de paarden staat 70% geregistreerd als rijpaard, 7% als trekpaard en 23% als pony.

Om na te gaan of het aantal paardachtigen in België is gestegen, kan het aantal registraties van paardachtigen in de identificatiedatabank bekeken worden. Eind 2015 vermeldden Samborski et al. (2016) 288.222 registraties in België. In februari 2019 waren er ongeveer 331.000 paardachtigen geregistreerd. Omdat het aandeel geïdentificeerde en geregistreerde paarden in de loop der jaren is gestegen en niet alle sterftes van paarden of ezels worden gemeld, kan deze schijnbare stijging vertekend zijn.
Het **aantal geregistreerde geboortes** van paardachtigen per jaar lijkt een betere indicatie van de **evolutie van het aantal paardachtigen in België**. Hierbij moet geen rekening gehouden worden met sterftes die niet gemeld worden.
Het aantal geregistreerde geboortes van paardachtigen in België ligt tussen de 11.000 en de 11.600 (Figuur 1). Na een terugval in 2016 gaat het aantal geboortes de laatste 2 jaar weer in stijgende lijn, maar algemeen gezien is er geen stijgende trend waar te nemen (BCP). De stijging van de laatste jaren kan verklaard worden door een stijgend aantal geboorten van stamboekveulens. Vooral Zangersheide en Belgisch Warmbloedpaard nemen grote aantallen voor hun rekening (persoonlijke communicatie Jan De Boitselier).
Ook het beschouwen van het aantal geregistreerde geboortes kent zijn beperkingen, aangezien een beperkt aandeel van de paardachtigen nog steeds niet geïdentificeerd en/of geregistreerd is. Het zijn vooral voor deze groep paardachtigen dat ook verwaarlozing wordt vastgesteld door de Dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) (persoonlijke communicatie Carinne Vernaillen).

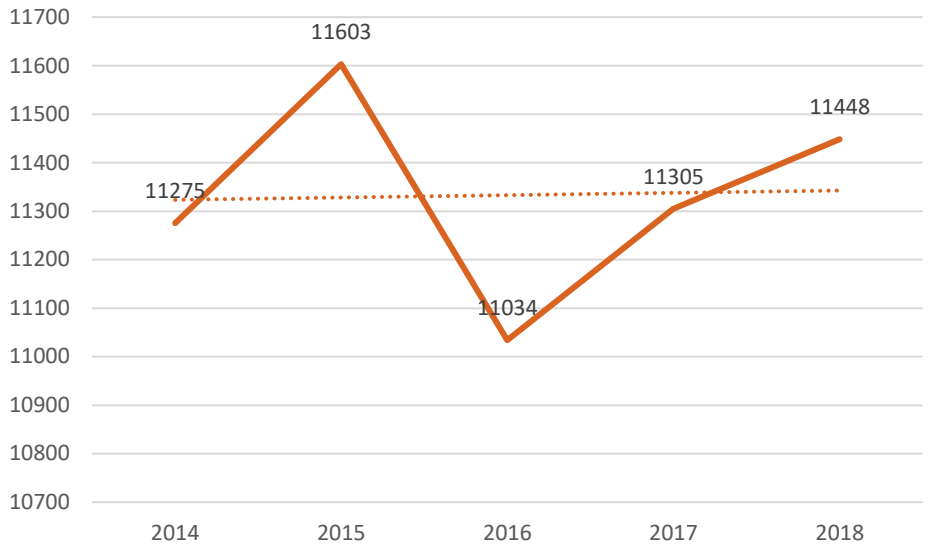

Figuur 1: Aantal geregistreerde geboortes van paardachtigen in België (2014-2018)
Bron: Belgische Confederatie van het Paard

In de databank van TRACES (TRAde Control and Expert System) verzamelt de Europese Commissie gegevens over internationale transporten van bepaalde diersoorten, waaronder paarden, om de bewegingen te kunnen nagaan en de impact bij een ziekteuitbraak te beperken. Elk internationaal vervoer moet geattesteerd zijn, en de vervoerde dieren worden als slachtdieren of als fok- en gebruiksdieren gecategoriseerd. In de categorie slachtdieren is het aantal ingevoerde paarden beperkt (Tabel 2). In 2018 werden 790 paarden ingevoerd, deze werden meestal naar het slachthuis in Harelbeke vervoerd. De laatste jaren zijn er geen slachtpaarden meer uitgevoerd. Voor de categorie fok-en gebruiksdieren is de evolutie van het aantal geïmporteerde dieren niet te bepalen, aangezien ook transport van buitenlandse paarden voor bijvoorbeeld een wedstrijd op Belgische bodem in de cijfers vervat zit.

Tabel 2: Invoer- en uitvoer van slachtpaarden in België

Jaar	Aantal ingevoerde slachtpaarden	Aantal uitgevoerde slachtpaarden
2015	44	213
2016	40	0
2017	316	0
2018	790	0

Bron: databank TRACES

De Dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) ontvangt jaarlijks een **500 à 600 klachten (dossiers) met betrekking tot paardachtigen**. De klachten hebben meestal betrekking op de **huisvesting** (onvoldoende beschutting) en de **verzorging** van de dieren (magere dieren, gewonde dieren, onverzorgde hoeven, geen water of voeder). Uit de databank kan niet worden afgeleid of de klachten al dan niet gegrond waren. In de loop der jaren (van 2015 t.e.m. 2018) is het aantal meldingen relatief stabiel gebleven met 514

meldingen in 2015 en 574 meldingen in 2018. Na een recordaantal inbeslagnames in 2017 van 175 dieren, daalde dit aantal in 2018 naar 91.

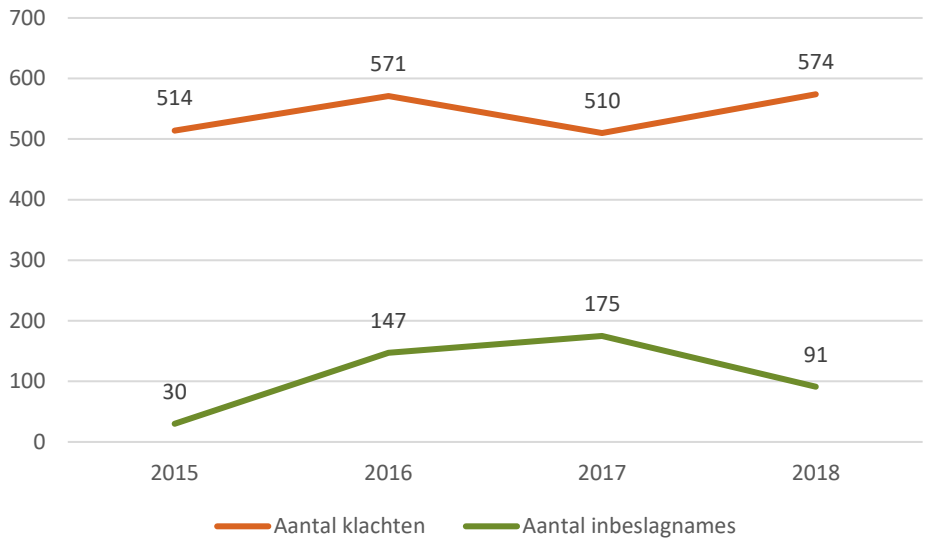

Figuur 2: Aantal klachten gemeld over paardachtigen in Vlaanderen (2015-2018)
Bron: Dienst dierenwelzijn, Departement Omgeving, Vlaamse overheid

Naast het verhoogd risico op verwaarlozing bij een overaanbod, heeft dat aanbod ook effect op het gebruik van de open ruimte in Vlaanderen. Zo illustreert het RuRA de **verpaarding** van Vlaanderen (zie Box – De verpaarding van Vlaanderen).

Het **economisch belang van de paardensector** in Vlaanderen en België is groot en dit wordt bevestigd in verschillende rapporten[1]. Volgens de laatste studie van het Departement Landbouw en Visserij (Samborski V, Platteau J, De Praeter A, 2016) realiseerde de Vlaamse paardensector op basis van 200.000 paarden een omzet van minstens 800 miljoen euro en minstens 2700 voltijds tewerkgestelden.

[1] http://paarden.vlaanderen/nl/themas/De-Vlaamse-paardenwereld-van-A-tot-Z/Economisch-belang-van-de-paardensector

BOX – DE VERPAARDING VAN VLAANDEREN

Het houden van paardachtigen vraagt een relatief grote oppervlakte land. Ten gevolge van een stijgende paardenpopulatie is ruim 35.000 ha van de Vlaamse landbouwgrond op 10 jaar ingenomen door paarden, wat gepaard gaat met de **versnippering van open ruimte**. (Ruimterapport Vlaanderen , 2018). Deze evolutie kreeg de naam 'verpaarding' (van Dale: '*vervanging van de traditionele veeteelt in een oorspronkelijke agrarisch gebied door recreatieve paardenhouderij'*).

Op basis van het adres van de houder van de paardachtigen (niet noodzakelijk hetzelfde als de verblijfplaats van het paard) werd het aantal paardachtigen per hectare in Vlaanderen in beeld gebracht (Figuur 2) (Pisman A, Vanacker S, Willems P, Engelen G, 2018). Het rapport maakte melding van een sterke concentratie paardachtigen in Vlaams-Brabant, in het oosten van Oost-Vlaanderen en de Zuiderkempen. Enkele hogere concentraties van paarden kunnen verklaard worden door de aanwezigheid van bijvoorbeeld een opvangcentrum waarbij geadopteerde paardachtigen geregistreerd blijven op deze verblijfplaats, maar elders worden gehuisvest. In West-Vlaanderen is de concentratie aan paardachtigen opvallend laag en is nog veel professionele landbouw. Het rapport vindt hiervoor een verklaring bij Dugernier en Bomans (2013) die het voorkomen van paardenweiden linken aan de verstedelijkingsgraad. Paardenpunt Vlaanderen ziet ook een verklaring van de verpaarding in de klassieke landbouwer die deels omschakelde naar een pensionstal of paardenfokkerij[2].

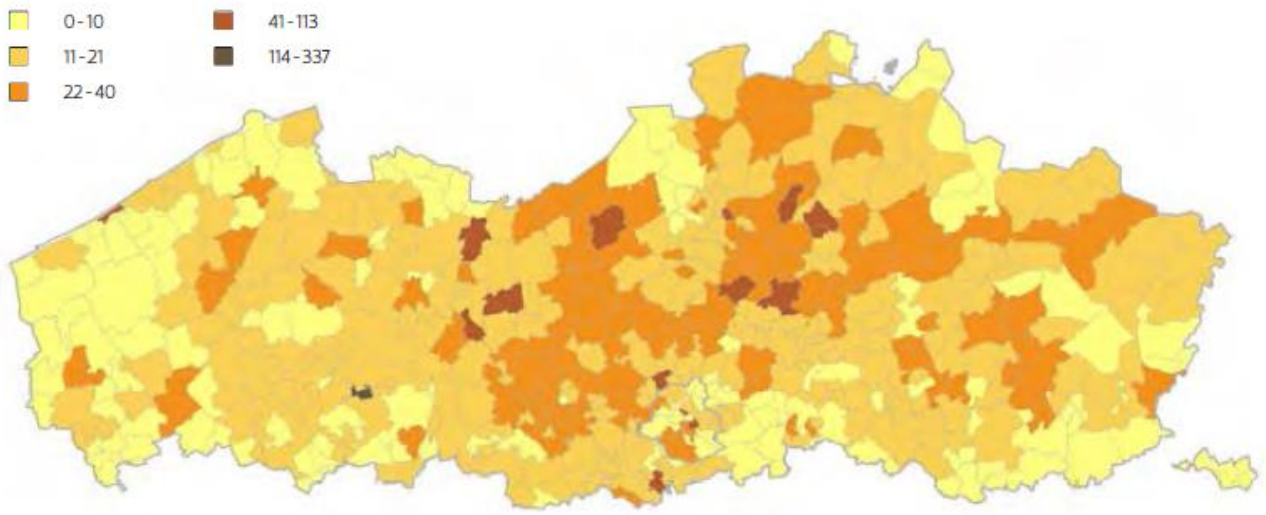

Figuur 2: Aantal paarden per hectare
Bron: RUR, Belgische Confederatie van het Paard

[2] http://paarden.vlaanderen/exportpdf.php?typ=dossier&pi=603&ssi=218

De problematiek van de overpopulatie van paardachtigen in asielen blijkt niet alleen in Vlaanderen of België te bestaan, maar ook **in andere Europese landen** en de **Verenigde Staten**.

Verschillende auteurs vermeldden dat paardenpopulaties gevoelig zijn aan **slechte economische omstandigheden** en **financiële crisissen**. De wereldwijde recessie die startte in 2008 betekende dat veel paarden in veel landen ongewenst werden (Leadon, 2012).
Ook Myers et al. (2018) schreven dat paardeneigenaars zelf de economische crisis als de belangrijkste reden aanduidden voor de grote populatie van ongewenste paarden. Lenz (2009) kwam tot hetzelfde besluit. De ondervraagde eigenaars duidden de kosten om een paard te houden en de onwetendheid van de eigenaar over wat het vraagt om een paard te hebben aan als belangrijke redenen.
Een laag welzijn van de paarden werd in het Verenigd Koninkrijk geweten aan een gebrek aan kennis en beperkte financiële middelen (Horseman et al., 2016).
Eurogroup for Animals (2015) wijst ook naar het onoordeelkundig kweken. Door een grote vraag naar paardachtigen tijdens economische goede tijden worden onoordeelkundig minder kwalitatieve dieren gekweekt. Wanneer de economische situatie verandert, verliezen deze dieren hun waarden en worden ze economisch waardeloos.

In 2010 definieerde de *Unwanted Horse Coalition* (USA) **ongewenste paarden** als: "Een paard dat ziek, gekwetst of oud is, of waarvan de eigenaar het niet langer meer kan financieren, of dat de verwachtingen van de eigenaar niet kan inwilligen of waarvan de eigenaar gewoonweg niet langer weet wat er mee te doen." (Eng.: '*Unwanted horses have been defined in the US as those that may be sick, injured, or old, or be those that owners are no longer able to afford, fail to meet their owners' expectations, or simply be those that their owners no longer know what to do with.')* (Leadon, 2012).

Deze ongewenste paarden lopen het risico om verwaarloosd te worden door hun eigenaars.

In zijn **Resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen** stelt het **Europees Parlement** dat de verwaarlozing van paardachtigen in de westelijke lidstaten sinds 2008 is toegenomen. Meer bepaald wanneer deze dieren een dure luxe en een zware financiële last zijn geworden in plaats van een bron van inkomsten. Dit komt het meest voor bij particuliere eigenaars en is niet representatief voor het grootste deel van de professionele paardensector in Europa. De Europese Commissie en de lidstaten hebben nog geen adequate en bevredigende oplossing voor dit probleem gevonden. In deze resolutie komen het houden van paarden in de verschillende deelsectoren aan bod, alsook transport en slachten en worden maatregelen voorgesteld.

Samengevat worden volgende oorzaken voor ongewenste paardachtigen en mogelijk verwaarlozing aangeduid:

- Financiële crisis
- Onbezonnen aankopen
- Onverantwoord fokken
- Hoge kosten voor het houden, verzorgen en mogelijk medisch behandelen
- Onwetendheid over wat te doen met het ongewenst dier

Het overaanbod aan paardachtigen kan enerzijds te wijten zijn aan een toename van de paardenpopulatie (input) als de toename van het aantal ongewenste paardachtigen en wat er met deze paarden en ezels moet aangevangen worden (**output**). Studies wijzen vooral op dit laatste. De opgevraagde gegevens betreffende de geboortes kunnen ook geen toename in het fokken van paardachtigen staven. Daarom wordt er verder in dit dossier vooral gefocust op de output.

2 REGELGEVING

2.1 DIERENWELZIJN

Voor het houden van paarden geldt de **algemene dierenwelzijnswet** 'Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren'.

> *Art. 4.§1. Ieder persoon die een dier houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, moet de nodige maatregelen nemen om het dier een in overeenstemming met zijn aard, zijn fysiologische en ethologische behoeften, zijn gezondheidstoestand en zijn graad van ontwikkeling, aanpassing of domestikatie, aangepaste voeding, verzorging en huisvesting te verschaffen.*
> *§2. Niemand mag de bewegingsvrijheid van het dier dat hij houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, zodanig beperken dat het aan vermijdbare pijnen, lijden of letsels is blootgesteld.*
> *…*
> *§2/1. De paardachtigen die buiten worden gehouden, kunnen opgestald worden of, indien dit niet het geval is, beschikken over een natuurlijke beschutting of een schuilhok.*

Er zijn in Vlaanderen verder geen specifieke dierenwelzijnsmaatregelen van toepassing voor het houden van paardachtigen.

Overtredingen worden vastgesteld door inspecteurs van dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) en door federale en lokale politie.
Wanneer een overtreding door deze bevoegde personen wordt vastgesteld zijn er verschillende sancties mogelijk namelijk

1. Een waarschuwing (enkel door inspecteurs van dienst Dierenwelzijn)
2. Een pro-justitia met
    a. een administratieve boete
    b. doorverwijzing naar het parket
3. Een inbeslagname ter plaatse of met verplaatsing van de dieren.

De dienst Dierenwelzijn bepaalt ook de **definitieve bestemming** van de dieren, deze kan zijn

- Teruggave onder bepaalde voorwaarden
- Definitieve toewijzing aan bijvoorbeeld een asiel
- Verkoop
- Euthanasie of slacht

2.2 IDENTIFICATIE EN REGISTRATIE

De **identificatie van alle paardachtigen** (paarden, ezels, zebra's en kruisingen) is sinds 2006 verplicht in België en in heel Europa. Vanaf 2006 is in België ook de registratie **in een centrale database** verplicht. In ons land is de '**Belgische Confederatie van het Paard**' (BCP) erkend als beheerder van deze centrale gegevensbank, zijnde HorseID.

De meest recente regelgeving over het identificeren en registreren is het 'Koninklijk Besluit van 16 februari 2016 betreffende de identificatie en de encodering van de paardachtigen in een centrale gegevensbank'.

Voor een correcte identificatie en registratie heeft het dier een microchip in de hals, een EU-conform paspoort en is het geregistreerd in de centrale gegevensbank van BCP. De houder van het paard of de ezel is verantwoordelijk voor deze identificatie.

Bij de registratie van een paardachtige in de gegevensbank moeten volgende gegevens meegedeeld worden[3]:

- Gegevens houder (naam, adres, contactgegevens)
- Identificatiegegevens van de paardachtige (naam, *Universal Equine Life Number* (U.E.L.N.), geslacht, geboortedatum, type, microchipnummer)
- Afstamming
- Paspoort
- Bedrijfsplaats van de paardachtige
- Dierenarts voor identificatie

Het Koninklijk Besluit van 16 februari 2016 bepaalt dat de te identificeren paardachtigen automatisch bestemd zijn voor de **slacht** (menselijke consumptie). Een houder die een paard wil uitsluiten van de slacht moet dit doen via een elektronische **mutatie** of een mutatieformulier nadat het is geïdentificeerd en geregistreerd. Deze keuze is een definitief en onomkeerbaar. Ook na medische behandelingen of om administratieve redenen (bijvoorbeeld een laattijdige identificatie) kan een paard uitgesloten worden voor de slacht.

Eénenvijftig procent van de paarden die geregistreerd staan in de identificatiedatabank van BCP zijn niet uitgesloten voor de slacht, 49% is uitgesloten (BCP, januari 2019).
Uitsluitingen voor de voedselketen op basis van medische behandelingen of omwille van administratieve redenen werden geleidelijk ingevoerd van 2006 tot 2010. In 2010 resulteerde dit in de verhouding 60% niet uitgesloten voor de slacht en 40% uitgesloten voor de slacht. Sindsdien kent het percentage van de paarden dat voor de slacht behouden blijft een dalende trend tot 51 % in 2019 (BCP, januari 2019). Deze daling kan verklaard worden doordat steeds meer dieren uitgesloten worden voor de slacht door mutaties, en deze uitsluitingen zijn definitief (persoonlijke communicatie, BCP).

[3] http://www.cbc-bcp.be/identificatie/

3 BESTEMMING VAN (ONGEWENSTE) PAARDACHTIGEN

Zoals hierboven aangegeven is er sinds de economische crisis een groter aandeel aan ongewenste paardachtigen ontstaan. Voor deze paardachtigen zijn er verschillende mogelijkheden qua bestemming:

- Pensioen bij de eigenaar
- Nieuwe bestemming/thuis (waaronder opvangcentrum) of nieuwe functie
- Euthanasie (voor niet-menselijke consumptie, op kosten van de eigenaar)
- Slachten (voor de voedselketen) met karkaswaarde

Van deze mogelijkheden worden opvangcentra, slachten en euthanasie verder besproken.

3.1 OPVANGCENTRA

Een **dierenasiel** vangt afgestane, achtergelaten en inbeslaggenomen dieren op. In de dierenwelzijnswet[4] is een dierenasiel gedefinieerd als: 'al dan niet openbare instelling die beschikt over de gepast inrichting om onderdak en nodige zorgen te verschaffen aan verloren, achtergelaten, verwaarloosde, in beslag genomen of verbeurdverklaarde dieren.'

Een asiel wordt erkend door de overheid op basis van het 'Koninklijk Besluit van 27 april 2007 houdende erkenningsvoorwaarden voor inrichtingen voor dieren en de voorwaarden inzake de verhandeling van dieren'. Dit houdt in dat een opvangcentrum moeten voldoen aan vereisten over de infrastructuur, het register, de identificatie en het contract met een erkende dierenarts.
Deze **vereisten** zijn algemeen en niet specifiek voor paardenasielen. Bovengenoemde regelgeving richt zich ook eerder op kleinere huisdieren.

Omdat in het verleden personen en inrichtingen zich valselijk voordeden als paardenasielen, publiceerde de toenmalige federale Raad voor Dierenwelzijn in 2014 een **advies over paardenasielen**[5]. De Raad vroeg onder meer een kwaliteitsgarantie voor paardenasielen en een uitbreiding van de bestaande regelgeving met specifieke erkenningsvoorwaarden voor paardenasielen. Een opgelegd adoptiecontract dat identiek is voor alle asielen werd ook aangeraden en een voorbeeld werd toegevoegd aan het advies. Enkele punten die aan bod komen in het voorgestelde adoptiecontract zijn:

- het volgen van richtlijnen over paarden in de weide
- het paard blijft eigendom van het asiel
- de verzorging
- de aansprakelijkheid
- gebruik van het paard

[4] Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren
[5] https://www.lne.be/sites/default/files/atoms/files/Paardenasielen%20-Advies%20%282014%29.pdf

Intussen riep **PaardenPunt Vlaanderen** het **Equilabel voor paardenasielen** in het leven, een kwaliteitslabel voor Vlaamse paardenasielen (http://paarden.vlaanderen/stichting-voor-paarden-in-nood/hoe-werkt-het). Asielen worden geëvalueerd op basis van een **checklist** met criteria gerelateerd aan paardvriendelijkheid, veiligheid, klantvriendelijkheid en administratie. Voor '**Stichting paarden in nood**', een initiatief van PaardenPunt Vlaanderen, is het behalen van het Equilabel een vereiste voor financiële ondersteuning. Deze stichting verdeelt zijn fondsen enkel onder gelabelde asielen en dit op basis van het aantal opgevangen paardachtigen op vraag van de overheid.
Begin 2019 hebben drie Vlaamse asielen het Equilabel behaald, zijnde Hippo Agri (Brugge-Koolkerke), The Old Horse Lodge (Laarne) en Vogel- en zoogdierenopvangcentrum (Heusden-Zolder).
Vroeger kregen de gelabelde asielen een financiële ondersteuning van 60.000 euro van de Stichting paarden in Nood, nu worden de wettelijk vereiste identificaties in de identificatiegegevensbank financieel ondersteund. Stichting paarden in Nood stelt ook een databank 'Paard zkt Thuis' ter beschikking, waarbij asielen en particulieren paarden kunnen aanbieden via deze databank. Door algemene voorwaarden en een modelovereenkomst wordt geprobeerd een maximale waarborg te bieden dat herplaatste paarden een goede thuis krijgen. Het initiatief blijkt geen succes te zijn. Bij verschillende zoekacties in januari en februari 2019 op de website (http://paarden.vlaanderen/stichting-voor-paarden-in-nood/herplaatsen-paarden) blijkt er geen paard of ezel te worden aangeboden via dit medium. Overdracht van paarden via deze website is gekoppeld aan strenge, algemene voorwaarden: http://paarden.vlaanderen/stichting-voor-paarden-in-nood/herplaatsen-paarden-voorwaarden.

In 2018 publiceerde de **Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn** een **advies over de kweek en handel in gezelschapsdieren**. Dit advies stelde wijzigingen voor aan het KB van 27 april 2007. Voor paardenasielen werden erkenningsvoorwaarden gevraagd waarbij werd verwezen naar het advies van 2014 (zie boven).
De Vlaamse regering keurde op 15 februari 2019 het 'Besluit tot wijziging van diverse bepalingen van het koninklijk besluit van 27 april 2007 houdende erkenningsvoorwaarden voor inrichtingen voor dieren en de voorwaarden inzake de verhandeling van dieren' goed, met inbegrip van een **erkenning van paardenasielen**. In de nieuwe regelgeving is ook een modelformulier voor adoptie van paarden bij erkende asielen voorzien.

Jaarlijks bevraagt de dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) de erkende dierenasielen over de opgevangen dieren. Niet alle asielen geven de gevraagde gegevens door. Zo zijn er asielen die volgens de identificatiedatabank van paardachtigen hoge aantallen opvangen, maar leveren ze de dienst Dierenwelzijn geen gegevens meer aan.
De **gegevens van de asielen** die jaarlijks gegevens over **opgevangen dieren** doorsturen tonen aan dat slechts enkele van alle erkende asielen paardachtigen opvangen. De asielen Anegria, Het Blauwe Kruis Brugge, The Old Horse Lodge en de Zorghoeve (voorheen Dierenopvangcentrum Tildonk) vangen het hoogste aantal paardachtigen op. Ook het dierenasiel van Heusden-Zolder zou een groot aantal paarden opvangen, maar deze gegevens werden niet doorgegeven.

Figuur 3 geeft een overzicht van het **aantal paardachtigen dat jaarlijks wordt opgevangen** door erkende Vlaamse asielen (Bron: jaarlijkse statistieken van de asielen van de dienst Dierenwelzijn van de Vlaamse overheid). In 2017 diende de Zorghoeve (voorheen Dierenopvangcentrum Tildonk) geen cijfers in.

Het aantal opgevangen paardachtigen door de asielen blijft vrij constant over de jaren heen. Asielen geven wel aan dat ze paardachtigen weigeren omdat hun maximumcapaciteit bereikt is (persoonlijke communicatie, Kristel Crombeek).

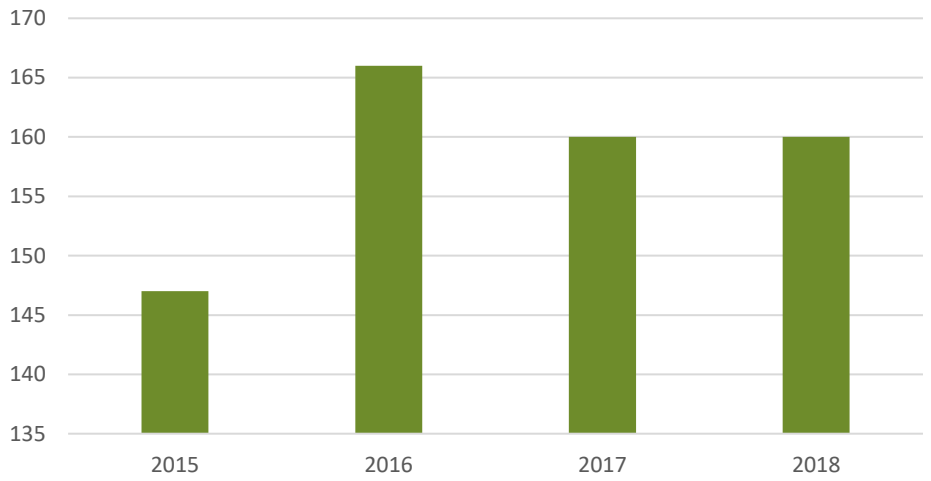

Figuur 3: Aantal opgevangen paardachtigen door erkende asielen in Vlaanderen (2015-2018)
Bron: Jaarlijkse statistieken van de asielen van de dienst Dierenwelzijn, Departement Omgeving, Vlaamse overheid

Van de opgevangen dieren wordt ook de reden voor nood aan opvang bijgehouden. Deze redenen worden algemeen ingedeeld in drie categorieën, namelijk **gevonden dieren, afgestane dieren of in beslag genomen dieren**. Figuur 4 toont deze verdeling van 2015 t.e.m. 2018.
De meerderheid van de paardachtigen opgevangen in Vlaamse asielen zijn afgestane en in beslag genomen dieren. Het aantal gevonden dieren bij paardachtigen is zeer gering (minder dan 10/jaar).
In Ierland en het Verenigd Koninkrijk daarentegen komt dit regelmatig voor ('fly-grazing'); eigenaars laten hun paarden vrij op iemand anders land, in de hoop dat de paarden gratis kunnen grazen en ze er een periode niet naar moeten omkijken. Het Verenigd Koninkrijk heeft dit probleem aangepakt door de mogelijkheid te voorzien dat gevonden paarden snel mogen herplaatst worden[6] (en de eigenaar zijn paard dus kwijt is). Verder zijn er vrijwilligersorganisaties die helpen zoeken naar het 'matchen' van paarden voor bruikleen of voor een nieuwe thuis anders dan een opvangcentrum. Dit gebeurt via een website die speciaal daarvoor is opgericht. Het paard blijft bij de eigenaar tot er een 'match' wordt gevonden, daarna gaat het paard naar zijn nieuwe thuis (eventueel in bruikleen) (persoonlijke communicatie Peter Jinman, EuroFAWC).

De laatste 2 jaar is het grootste deel van paardachtigen dat wordt binnengebracht in asielen afkomstig van inbeslagnames.

[6] https://www.gov.uk/government/news/new-protection-for-horses-as-fly-grazing-act-comes-into-force

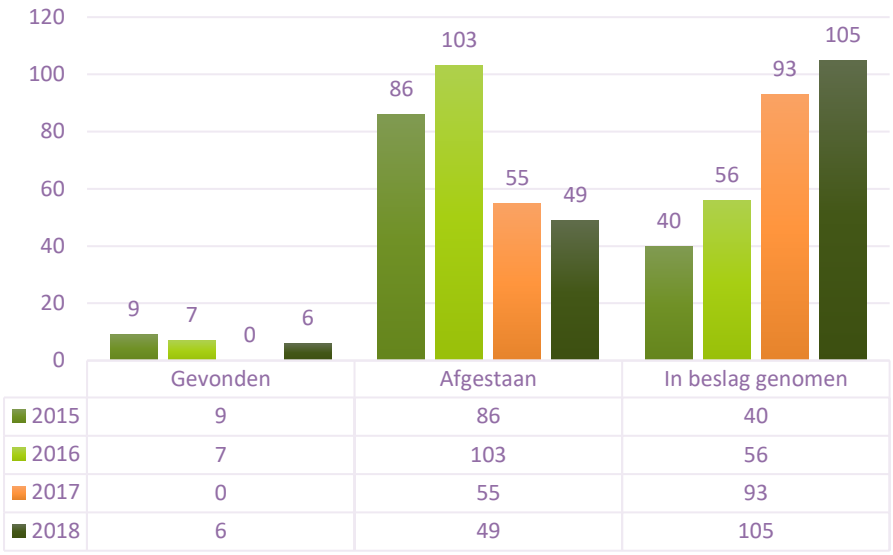

Figuur 4: Aantal opgevangen paardachtigen in asielen per categorie gevonden, afgestaan of in beslag genomen (2015-2018)
Bron: Jaarlijkse statistieken van de asielen van de dienst Dierenwelzijn, Departement Omgeving, Vlaamse overheid

Een bevraging bij Amerikaanse opvangcentra leerde dat afstand door de eigenaar daar de meest voorkomende reden was van instroom. Dit werd gevolgd door inbeslagname door overheidsinstanties. Financiële redenen, fysieke beperking en gebrek aan tijd voor het verzorgen werden door eigenaars het meest aangegeven als redenen om hun paard af te staan (Holcomb et al., 2010). Het waren dus eerder **eigenaar-gerelateerde redenen** die bijdroegen tot het afstaan van een paard aan een opvangcentrum dan paardgerelateerde eigenschappen of ongekende redenen.
In geval van **paardgerelateerde eigenschappen** werden vooral gezondheidsproblemen (helft van de gevallen), ongeschikt voor het doel van de eigenaar en gedragsproblemen opgegeven als redenen voor afstand. De meeste van de eigenaars die dieren afstaan hadden al **ervaring met paarden** en hebben het paard 1 tot 5 jaar gehad. Ongeveer de helft van deze mensen bezat nog een ander paard. Eén van de acties die dikwijls wordt voorgesteld om het aantal ongewenste paarden te verminderen is opleiding voor eigenaars en meer bepaald voor eigenaars die voor het eerst een paard houden. Deze studie gaf aan dat slechts een minderheid van afgestane paarden een eerste en enige paard van de eigenaar was (Holcomb et al., 2012).

De opgevangen paardachtigen kunnen worden **teruggeven aan de eigenaar, geëuthanaseerd, natuurlijk sterven of worden geplaatst** (Figuur 3). Het overgrote deel van de dieren wordt geplaatst (adoptie). Het hoge aantal paardachtigen dat wordt teruggegeven aan de eigenaar in 2018 is te wijten aan inbeslaggenomen paarden die nadien werden teruggegeven aan de eigenaar. In het aantal teruggeplaatste paardachtigen ontbreekt nog het aantal ezels dat een asiel kon plaatsen in 2018.

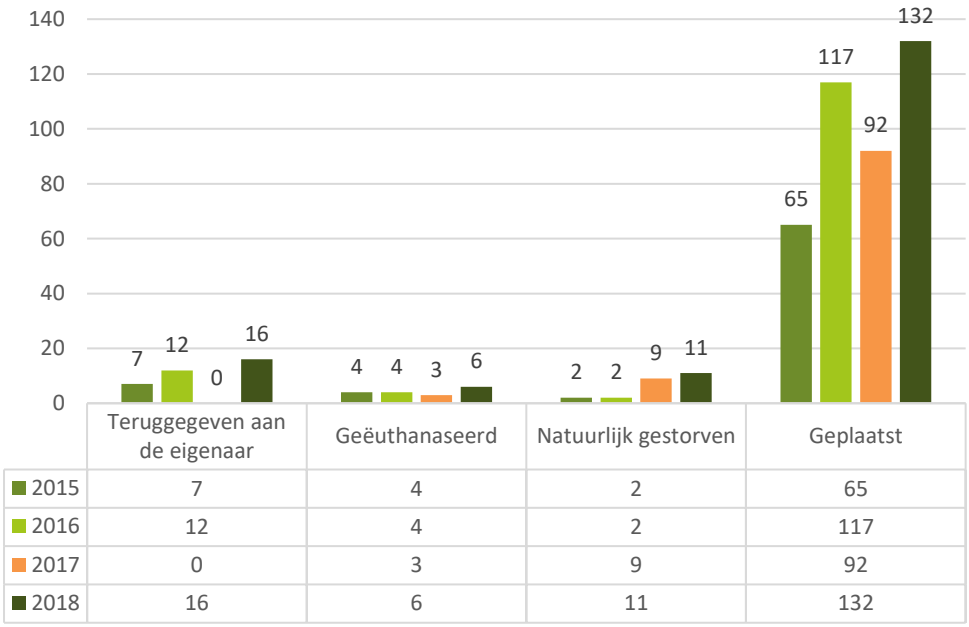

Figuur 5: Het aantal paardachtigen dat het asiel verlaat per categorie teruggegeven aan eigenaar, geëuthanaseerd, natuurlijk gestorven en geplaatst (2015-2018)
Bron: Jaarlijkse statistieken van de asielen van de dienst Dierenwelzijn, Departement Omgeving, Vlaamse overheid

In studie van Holcomb et al. (2012) huisvestte driekwart van de adoptanten al andere paarden.

Figuur 6 geeft een indicatie over de verhouding van het aantal paardachtigen dat jaarlijks werd opgevangen door asielen (**in**) en asielen verliet (**uit**). In het algemeen kwamen meer dieren binnen dan dat er buiten gingen. Gemiddeld werden voor elke 10 dieren die er werden binnengebracht 7 à 8 geplaatst. In dit cijfer zijn ook de dieren die teruggegeven worden aan de eigenaar vervat.

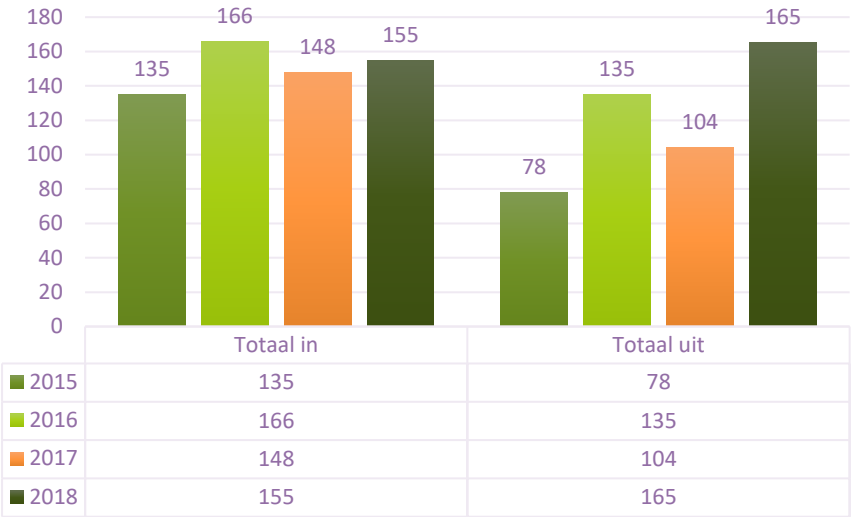

Figuur 6: Het aantal paardachtigen dat door asielen werd opgevangen en de asielen verliet (2015-2018)
Bron: Jaarlijkse statistieken van de asielen van de dienst Dierenwelzijn, Departement Omgeving, Vlaamse overheid

Het aantal ongewenste paarden is in de economische crisis in Europa gestegen. Opvangcentra in Europa (en in Verenigde staten) kunnen de vraag naar opvang niet aan omwille van beperkte capaciteit en financiële ondersteuning (Leadon, 2012).
De helft van de opgevangen paarden uit de Amerikaanse studie (Holocomb 2010) werd als **ongezond** beschouwd te wijten aan ziekte, verwondingen, kreupelheid of slechte lichaamsconditie. Voor elke 4 paarden die werden binnengebracht in een opvangcentrum, werden er slechts 3 geadopteerd of verkocht tijdens de periode van de studie. Verschillende organisaties moesten dan ook bijkomende paarden weigeren wegens een gebrek aan middelen (Holcomb et al., 2010). Opmerkelijk, voor de onderzochte variabelen (zijnde ras, leeftijd, geslacht, kleur, vorig gebruik, gezondheid en kreupelheid, training of gedrag) werd geen significant verschil gevonden tussen paarden die wel en niet werden geadopteerd.

Een studie in de Verenigde Staten gaf aan dat er een groot contrast is tussen het **eerste gebruik** van afgestane paarden (bijvoorbeeld recreatief rijden, racen, shows, competitie, kweken) en de **intentie van het gebruik als geadopteerd dier**. In dit laatste geval is dit bijna enkel recreatief rijden en gezelschapsdier (zie Figuur 7). Zo werden geen paarden geadopteerd om te gebruiken in de fok of als racepaard. De auteurs merkten ook op dat opvangcentra ook aangeven bij de advertenties voor de adoptiepaarden dat de paarden enkel geschikt zijn voor beperkt rijden en gezelschap. Dit kan ook zo opgenomen worden in de adoptieovereenkomst (DuBois et al., 2017; Holcomb et al., 2010)

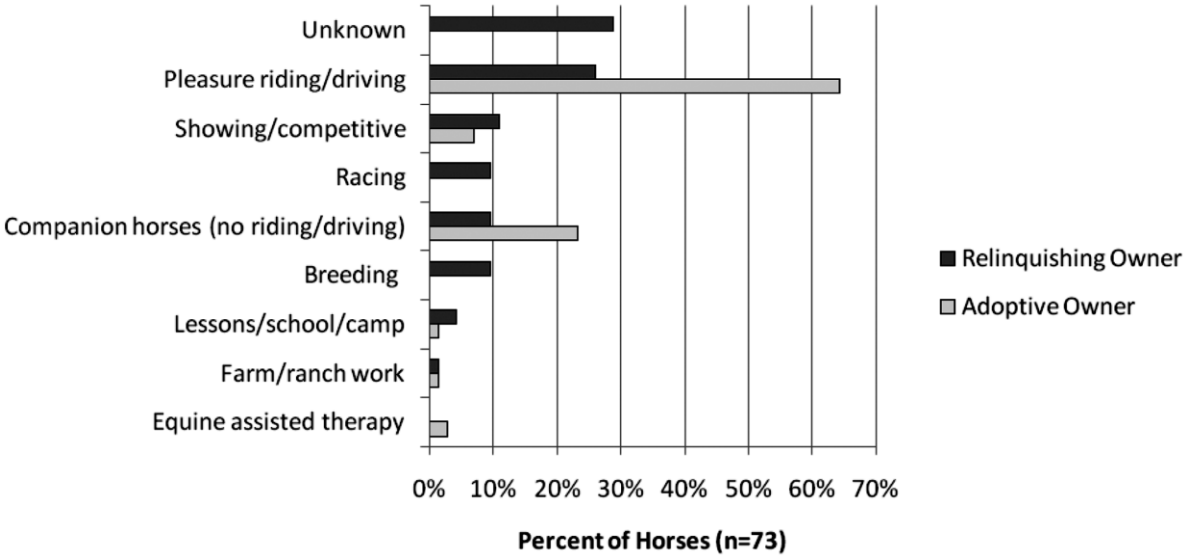

Figuur 7: Vergelijking van het gebruik van afgestane paarden en van geadopteerde paarden
Bron: Holcomb et al. (2012)

Van de totale populatie paardachtigen in België is 51% niet uitgesloten voor de slacht en 49% wel. Bij paardachtigen die worden/werden (bij sommige asielen blijft het asiel houder na adoptie) opgevangen door paardenasielen ligt deze verhouding anders. Analyse van deze paardachtigen (n=774) toont dat 14% niet is uitgesloten voor de slacht en 86% ervoor is uitgesloten (BCP, januari 2019).

De meerderheid van de geregistreerde paardachtigen (54%) die worden/werden opgevangen door asielen is mannelijk. Vijvenveertig procent is vrouwelijk en van 1% is het geslacht ongekend (zie Tabel 3).
Over de gehele geregistreerde paardenpopulatie bij BCP is 54% vrouwelijk, het andere deel is mannelijk of gecastreerd. In opvangcentra komen dus eerder mannelijke dieren terecht dan vrouwelijke, zij dat het verschil zeer beperkt is.

Tabel 3: Verdeling van de geslachten van de geregistreerde paardachtigen die worden/werden opgevangen door asielen

Geslacht	Aantal	Percentage
Vrouwelijk	347	44,5%
Mannelijk	106	18,2%
Gecastreerd	315	36,2%
Onbekend	6	1,1%

Bron: Belgische Federatie voor het Paard (gegevens januari 2019)

3.2 SLACHTEN

Paardenvlees wordt gegeten in vele, maar niet alle, Europese landen. De hoogste consumptie is in Italië, Frankrijk en België. Ierland en het Verenigd Koninkrijk hebben geen traditie van het eten van paardenvlees (Leadon, 2012).

De **paardenvleesverwerking** is een economisch belangrijke activiteit in Vlaanderen. Een viertal gespecialiseerde bedrijven verwerkten in 2014 bijna 30.000 ton paardenvlees, goed voor een omzet van 115 miljoen euro en een tewerkstelling van 120 voltijdse jobs.
Bijna alle runderslachthuizen hebben ook een erkenning om paarden te slachten maar doen dit slechts sporadisch. De meeste paarden worden in Stasegem (Harelbeke) geslacht, vooral na de paardenmarkt in Rekkem op woensdag. Het grootste deel van de slachtingen zijn voor het bedrijf Chevideco (4000 slachtingen in Stasegem van de ongeveer 5.500 slachtingen in 2018 in België (zie verder)) (persoonlijke communicatie, Pierre Naassens).

In vergelijking met de totale vleesconsumptie ligt de consumptie van paardenvlees in Vlaanderen vrij laag (0,7 kg/inwoner/jaar) (Samborski V. et al, 2016).
Figuur 8 illustreert dat **het aantal in België geslachte paarden** de laatste jaren sterk is afgenomen.

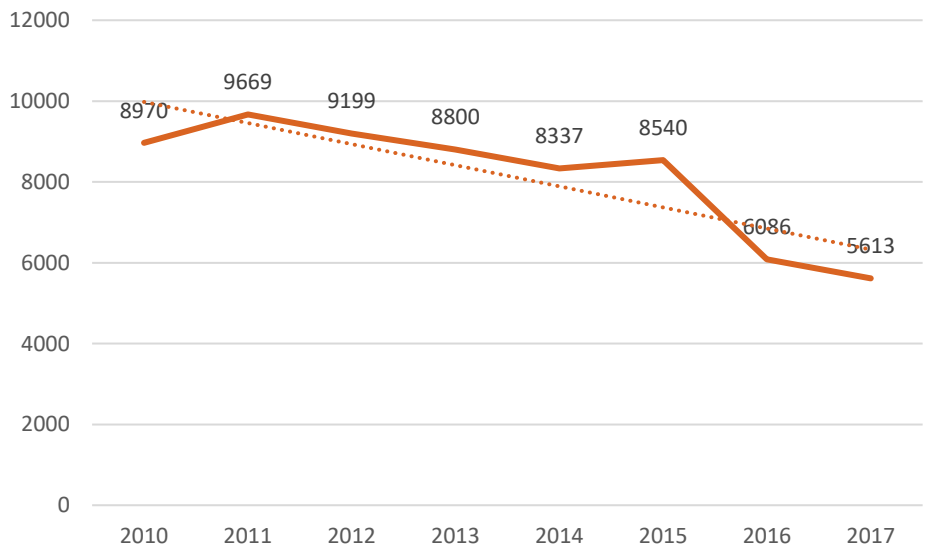

Figuur 8: Aantal geslachte paarden in België (2010-2017)
Bron: Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen

In de resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen wijst het Europees Parlement op een onevenwicht: paardachtigen worden in veel landen buiten de Unie niet beschouwd als voedselproducerende dieren. Toch wordt paardenvlees uit deze landen ingevoerd om op de EU-markt te worden aangeboden en verkocht. Voor Europese paarden hanteert de Unie een minder

grote flexibiliteit: vlees van Europese paarden die oorspronkelijk niet voor de vleesproductie en de slacht waren bestemd mogen niet in het circuit van voor menselijke voeding bestemde levensmiddelen terechtkomen. Het Parlement wijst op de welzijnsproblemen en concurrentiedistorsies die hieruit volgen en vraagt daarom aan de Europese Commissie om **de re-integratie in de voedselketen te stimuleren**. Hierbij wordt gedacht aan een '**wachttijdsysteem'** gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, dat het mogelijk maakt een dier na de laatste toediening van geneesmiddelen weer terug in de voedselketen te brengen zonder risico voor de gezondheid van de consument.

Omdat het in beslag nemen van ongewenste en verwaarloosde paarden zeer kostelijk is, stelde Leadon (2012) dat het slachten van deze dieren een kostenefficiënte en diervriendelijk manier is om inbeslagnames op te vangen.

3.3 EUTHANASIE

Voor paardachtigen waarvan het einde nadert en die niet kunnen geslacht worden, kan euthanasie noodzakelijk zijn (Rapport Removing the blinkers).
Artikel 1 van de dierenwelzijnswet[7] bepaalt dat een dier niet mag omkomen zonder noodzaak.
Volgens artikel 15 van diezelfde wet mag het doden van gewervelde dieren enkel gebeuren door een persoon die er de nodige kennis en bekwaamheid voor heeft en volgens de minst pijnlijke methode. Ook moet hier normaalgezien verdoving of bedwelming voorzien worden.

Figuur 5 toonde dat euthanasie in opvangcentra zeer weinig wordt uitgevoerd. Elk jaar worden slechts enkele gevallen gemeld.

Het debat over wanneer euthanasie ethisch is gerechtvaardigd is een debat op zich, het is niet het doel van dit rapport hierop in te gaan.

Verschillende organisaties hebben in het verleden wel al **richtlijnen** of hun visie over euthanasie gegeven.

Zo werkte de *American Association of Equine Practisers* richtlijnen uit als hulpmiddel voor het maken van diervriendelijke beslissingen betreffende euthanasie van paarden: https://aaep.org/horsehealth/aaep-guidelines-euthanasia-2011.
In 2014 organiseerde de Stichting voor paarden in Nood een studienamiddag rond asielpaarden[8].
Jeanette Allen van het Britse paardenasiel The Horse Trust gaf in haar presentatie aan dat euthanasie bij een dier **geval per geval** moet gekeken worden waarbij rekening moet gehouden worden met de levenskwaliteit van het dier, niet-beheersbare pijn en chronische ziekte.

Eigenaars die niet langer in staat zijn om goed voor hun paardachtigen te zorgen komen voor moeilijke beslissingen te staan. Dit gaat ook vaak gepaard met hoge diergeneeskundige kosten.

[7] Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren
[8] http://paarden.vlaanderen/nl/nieuws/Vlaamse-paardensector-pakt-verwaarlozingsproblematiek-aan#.XBI61k1dHIU

Wanneer eigenaars deze kosten en welzijnskosten niet meer kunnen betalen, is het laten inslapen van het dier in sommige lidstaten dikwijls de eerste remedie. In andere lidstaten is het alleen mogelijk om paardachtigen te laten inslapen indien er een duidelijke dringende diergeneeskundige noodzaak is, ongeacht het welzijn van het betrokken dier op lange termijn (*Resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen*, 2017).
Bijkomend merkte het Europees Parlement op dat hoge kosten (de prijs van diergeneesmiddelen, de kosten van vernietiging van kadavers en, daar waar toegestaan, de kosten van euthanasie), een belemmering op zich kunnen vormen voor het beëindigen van het leven van paardachtigen, met langer lijden als gevolg. Daarom dringt zij erop aan het **taboe rond het levenseinde** van paardachtigen te doorbreken. Het Parlement is van mening dat het vergemakkelijken van de levensbeëindiging van een paard niet betekent dat het dier niet in onze voedselketen terechtkomt. Hierbij lijkt het Europese Parlement te reageren op een vrees van de vleesindustrie dat bij het openen van het debat nog minder paarden zullen kunnen geslacht worden.

Paardachtigen die worden geëuthanaseerd (of opgeruimd of een natuurlijke dood sterven) worden meestal opgehaald door het destructiebedrijf Rendac **voor verwerking en vernietiging**. De ophaalcijfers in de loop der jaren zijn een indicatie voor de frequentie van euthanasie van paardachtigen (Figuur 9). Cijfers van Rendac tonen aan dat het **aantal kadavers** dat wordt aangevoerd de laatste jaren is gestegen. Deze stijging is te wijten aan een stijging van de aanvoer van volwassen paardachtigen, want voor veulens is de evolutie dalend.
De cijfers voor heel België tonen hetzelfde verloop met een algemene stijging, startend met een aanvoer van 8767 paardachtigen in 2009 tot 10792 in 2017.

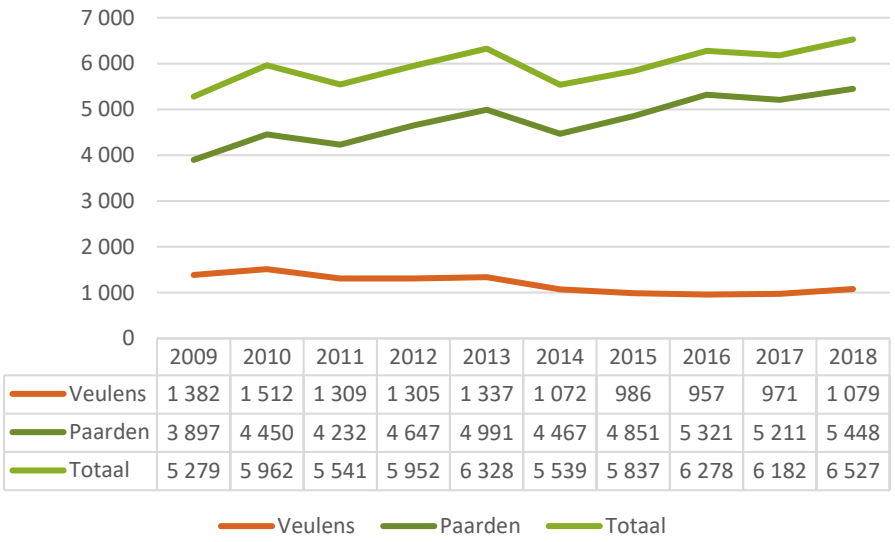

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Veulens	1 382	1 512	1 309	1 305	1 337	1 072	986	957	971	1 079
Paarden	3 897	4 450	4 232	4 647	4 991	4 467	4 851	5 321	5 211	5 448
Totaal	5 279	5 962	5 541	5 952	6 328	5 539	5 837	6 278	6 182	6 527

Figuur 9: Aantal aangevoerde kadavers paardachtigen van 2009 t.e.m. 2018 bij een destructiebedrijf
Bron: Rendac

4 VERANTWOORD PAARDENBEZIT

De Dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving, Vlaamse overheid) biedt **huisdierwijzers** aan van frequent gehouden diersoorten om de lezer te informeren over de kosten, noden, voeding, gezondheid en verzorging van een diersoort. Voor paarden en pony's staat er een huisdierwijzer online (http://www.huisdierinfo.be/zoogdieren/paard-pony)die voor ezels zit in de pijplijn. Deze huisdierwijzers ontraden het onbezonnen houden van paardachtigen.

Eigenaars van paardachtigen moeten over een **minimum aan kennis** van het houden van paardachtigen beschikken. Het eigenaarschap moet gepaard gaat met persoonlijke verantwoordelijkheid voor het gezondheids- en welzijnsniveau van de dieren die eigenaars onder hun hoede hebben (Resolutie Europees Parlement).

Verschillende Europese lidstaten zijnde België, Duitsland, Nederland, Zweden en Denemarken namen het initiatief om een document te schrijven en voor te stellen over het welzijn van paarden. Het document (november 2017) is een voorstel van een gids van goede praktijken voor het houden, zorgen, trainen en gebruiken van paarden en is bedoeld als basis voor discussie in een mogelijke subgroep over dierenwelzijn binnen het EU-platvorm Dierenwelzijn. Het is te raadplegen via https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/animals/docs/aw_platform_res-lib_horses-guide.pdf.

Eurogroup for Animals (2015) pleitte voor een op welzijn gerichte en wettelijke weg voor eigenaars die hun paardachtige(n) wil(len) wegdoen, met inbegrip van verkopen, weggeven en euthanasie. Hierbij moet euthanasie niet de eerste oplossing zijn voor eigenaars die zichzelf willen vrijstellen van de verantwoordelijkheid van zorg voor het dier. Wel pleit de organisatie voor euthanasie wanneer de paardachtige in een **neerwaartse spiraal** gaat door verwaarlozing of misbruik of door een constante cirkel van weggeven of verkopen.
Ze vermeldde ook dat opvangcentra een rol kunnen spelen in zowel de opvang van en de zorg voor paardachtigen, als het herplaatsen van de dieren. De organisatie gaf aan dat dieren die arbeid meer mogen leveren (bijvoorbeeld berijden) een hoger risico hebben om in een neerwaartse spiraal van de ene naar de andere eigenaar te gaan.
Als belangrijk deel van verantwoord eigenaarschap ('responsible ownership') moeten paardeneigenaars aangemoedigd worden om **voorzieningen te treffen** om welzijnsproblemen op het einde van het leven of werkcarrière van hun paard(en) te vermijden. De organisatie zag hierin een rol voor paardenverenigingen.

Lenz (2009) vermeldde in zijn publicatie dat in 2005 in de Verenigde Staten een overleg werd georganiseerd met de belanghebbenden om de problematiek van ongewenste paarden te bekijken en oplossingen te zoeken. De industrie was zich op dat moment niet bewust van het probleem, maar erkende het wel. Er werd ook erkend dat opvangcentra de middelen niet hadden om paarden te blijven opvangen. De deelnemers besloten dat iets moest gedaan worden aan de instroom van paarden door selectief minder paarden te kweken. Hiervoor was sensibilisering van toekomstige houders nodig, alsook verantwoord houden van dieren. Informatie over onder meer adoptie, zorgen, alternatieve carrières voor paarden werd voorzien. Zo werden

een website, folders (met bijvoorbeeld informatie over hoeveel een paard kost) en presentaties ter beschikking gesteld (zie www.unwantedhorsecoalition.org).
Ondanks de inspanningen ligt het aantal ongewenste paarden in de Verenigde Staten hoger dan voorheen[9].

5 DISCUSSIE EN BESLUIT

De **overaanbod** van paardachtigen **en de verwaarlozing** van paarden is niet enkel een Vlaams probleem, maar ook in **andere Europese landen** en de **Verenigde Staten** heerst de problematiek (Eurogroup for Animals, 2015; Horseman et al., 2016; Leadon, 2012; Lenz T, 2009; Meyer et al., 2018; *Resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen*, 2017).

Een mogelijke verklaring voor het overaanbod van paarden is een grote instroom ervan. Op basis van de evolutie van het aantal geregistreerde paardachtigen in de identificatiedatabank van BCP is er op het eerste zicht de afgelopen jaren een grotere instroom van paardachtigen te zijn geweest. Omdat het aandeel geïdentificeerde en geregistreerde paarden in de loop der jaren is gestegen en niet alle gestorven dieren gemeld worden (om te verwijderen uit de databank), lijkt het aantal **jaarlijks geregistreerde geboorten** een betere indicator. Deze geboorten kennen **geen stijgende trend**. Er moet opgemerkt worden dat een beperkt aandeel van de paardachtigen nog steeds niet is geïdentificeerd en/of geregistreerd, en deze groep is ook de groep met een groot risico op paardenverwaarlozing.
Publicaties over de problematiek wijzen ook eerder naar een toename van ongewenste paarden en niet naar grote instroom van paarden.

Een **ongewenst paard** werd door de '*Unwanted Horse Coalition*' (2010) gedefinieerd als 'Een paard dat ziek, gekwetst of oud is, of waarvan de eigenaar het niet langer meer kan financieren, of dat de verwachtingen van de eigenaar niet kan inwilligen of waarvan de eigenaar gewoonweg niet langer weet wat er met te doen'. De **economische crisis** wordt door verschillende auteurs aangewezen als reden voor een toename aan ongewenste paarden. Naast de economische crisis werden ook onbezonnen aankopen, onverantwoord fokken, hoge kosten en onwetendheid over wat te doen met een ongewenst paard als redenen aangehaald (Eurogroup for Animals, 2015; Horseman et al., 2016; Leadon, 2012; Lenz T, 2009; Meyer et al., 2018).

Een bijkomend bewijs van een grote paardenpopulatie is de **verpaarding** van Vlaanderen (Pisman A, Vanacker S, Willems P, Engelen G, 2018). De geregistreerde geboortes in België zijn nochtans niet toegenomen. Een mogelijke verklaring is dat eigenaars paarden **langer aanhouden** en ze een '**pensioen'** gunnen. Op het vlak van dierenwelzijn is verpaarding of een grote populatie paarden geen probleem. Dit wordt wel problematisch wanneer deze dieren ongewenst en verwaarloosd worden.

De focus bij het bespreken van de problematiek ligt dus bij ongewenste paarden die het risico lopen verwaarloosd te worden.

[9] www.unwantedhorsecoalition.org

Verwaarlozing van paarden komt het meest voor bij particuliere eigenaars en is niet representatief voor het grootste deel van de professionele paardensector in Europa (*Resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen*, 2017).
'Responsible ownership' of **verantwoord paardenbezit** speelt hier een belangrijke rol. Een belangrijk aspect van verantwoord paardenbezit is het treffen van **voorzieningen** om **welzijnsproblemen** op het **einde** van het **leven of werkcarrière** van paardachtigen te vermijden. (Ongewenste) paardachtigen kunnen verschillende **bestemmingen** hebben. Van deze mogelijkheden worden opvangcentra, slachten en euthanasie verder uitgediept.

Paarden opgevangen in asielen zijn voornamelijk afgestane en in beslag genomen dieren. Opvangcentra meldden wel dat de **maximale capaciteit** van opname bereikt is en dat ze paarden en ezels die eigenaars willen afstaan moeten weigeren (Leadon 2012; persoonlijk communicatie).
Wanneer paarden worden afgestaan zijn het vooral **eigenaar-gerelateerde redenen** die bijdragen tot afstand en minder paardgerelateerde eigenschappen (Holcomb et al., 2010). Verrassend is dat volgens een Amerikaanse studie bij opvangcentra een minderheid van de afgestane paarden een eerste en enige paard van de eigenaar is (Holcomb et al., 2012). Op basis van deze bevinding kan het resultaat van het sensibiliseren van toekomstige eigenaars beperkt zijn.

Van de paardachtigen die worden opgevangen in Amerikaanse opvangcentra worden er 3 op de 4 geadopteerd. In Vlaanderen zijn die cijfers vergelijkbaar (Figuur 6). Holcomb et al. (2010) vonden **geen verschil in triviale eigenschappen** tussen paarden die wel en niet geadopteerd werden. In dat geval moet of kan er niet gefocust worden op een specifieke groep dieren om de adoptie ervan te vergemakkelijken.
Ook opmerkelijk is het verschil in het **eerste gebruik van afgestane dieren** (recreatief rijden, racen, shows, competitie, kweken) en de **intentie van het gebruik als geadopteerd dier** (Figuur 7, Holcomb et al. 2012). In dit laatste geval is dit bijna enkel recreatief rijden en gezelschapsdier. Dit is ook dikwijls opgenomen in de adoptieovereenkomst van opvangcentra (Holcomb et al., 2010). Eurogroup for animals (2015) gaf aan dat dieren die beperkt zijn in arbeid een hoger risico hebben om in een neerwaartse spiraal van de ene naar de andere eigenaar te gaan.
Voor een deel van de ongewenste paarden kan het rechtstreeks herplaatsen of het adopteren een oplossing bieden. Ook het stimuleren van een nieuw gebruik van deze dieren kan het risico om in een neerwaartse spiraal te belanden beperken.

Ongewenste dieren kunnen ook geëuthanaseerd of geslacht worden. Waar slachten in het verleden een evidentie was, worden nu meer en meer paarden uitgesloten voor de slacht. Ongeveer 50 % van de 7 miljoen paarden die de EU telt, zijn uitgesloten voor de slacht. De laatste jaren worden er in België **minder paarden geslacht** (Figuur 8). Eén van de redenen is dat het aantal paarden dat uitgesloten is voor de slacht in 8 jaar tijd met ongeveer 10% is gestegen. Op een aantal van 331.000 dieren (BCP, februari 2019) gaat dit over 32.900 paardachtigen in België (of 1100/jaar op basis van het aantal geregistreerde geboorten). Er zijn meer en meer eigenaars die er bewust voor kiezen om hun paard uit te sluiten voor de slacht (via een **mutatie**). Deze keuze is onomkeerbaar; de Europese Commissie laat niet toe dat vlees van paarden die niet voor de slacht bestemd waren in het circuit van voor menselijke voeding bestemde levensmiddelen terechtkomt. De op het eerste zicht voor het paardenwelzijn voordelige uitsluiting voor de slacht, heeft als pervers effect dat een deel van die paarden aan het eind van hun leven aan hun lot overgelaten of verwaarloosd worden.

Een daling van het aantal slachtingen/jaar en een hoger aantal paardachtigen dat wordt uitgesloten voor de slacht weerspiegelt zich in een **stijging van het aantal opgehaalde kadavers** door destructiebedrijf Rendac (na euthanasie of natuurlijke dood). Het feit dat het aantal aangevoerde kadavers van veulens in de loop der jaren een dalende evolutie (en geen stijging) kent, kan een bijkomende indicatie zijn dat de instroom van paarden niet de oorzaak is van het overaanbod van paarden en ezels (zie ook Figuur 1).

Het debat over het **levenseinde** van een paard en wanneer **euthanasie** is toegelaten is een geladen debat. Eurogroup for Animals (2015) en het Europees Parlement (2017) pleitten ervoor het taboe hierrond te doorbreken. Een gerichte en wettelijke weg met inbegrip van verkopen, weggeven en euthanasie moet mogelijk zijn. Daarbij moet er ook aandacht zijn voor de mogelijkheid om een paard te slachten. Op die manier kunnen waardevolle eiwitten toch nog gevaloriseerd worden. Het zijn vooral dieren die uitgesloten zijn voor de voedselketen die moeten opvangen worden in asielen. Zo zijn 86% van de paardachtigen die er worden/werden opgevangen uitgesloten voor de slacht (BCP, januari 2019).
Bij de opvolging van de resolutie van het Europees Parlement werd geopperd om een **fonds** of **verzekering** op te richten om de moeilijke situaties op het einde van het leven/carrière op te vangen. Eigenaars die ervoor kiezen om paardachtigen uit te sluiten van de voedselketen kunnen bijdragen aan dat fonds/verzekering.

Naast voorzieningen over het einde van de carrière of leven van het huisdier, is het belangrijk dat eigenaars van paardachtigen ook over een minimum aan kennis over het houden van paardachtigen beschikken. Het eigenaarschap moet gepaard gaan met persoonlijke verantwoordelijkheid voor het gezondheids- en welzijnsniveau van de dieren die eigenaars onder hun hoede hebben (Resolutie Europees parlement, 2017).

De publicaties en de verzamelde gegevens over de problematiek van het overaanbod van (ongewenste) paarden lijken de bevindingen van MEP Jean Arthuis, voorzitter van de paardenwerkgroep van het Europees Parlement te ondersteunen die tijdens het '*Equine Conference: Responsible care throughout the life of equines*' (16 oktober 2018) stelde dat in deze problematiek passie en economisch realisme zullen moeten verzoenen.

6 REFERENTIELIJST

De Brauwer, P., 2005. Het Belgisch Trekpaard: een levend monument. Lannoo.

DuBois, C., Hambly-Odame, H., Haley, D.B., Merkies, K., 2017. An exploration of industry expert perception of equine welfare using vignettes. Animals. https://doi.org/10.3390/ani7120102

Eurogroup for Animals, 2015. Removing the Blinkers: The Health and Welfare of European Equidae in 2015. https://doi.org/10.12968/eqhe.2015.24.44

Holcomb, K.E., Stull, C.L., Kass, P.H., 2012. Characteristics of Relinquishing and Adoptive Owners of Horses Associated With U.S. Nonprofit Equine Rescue Organizations. J. Appl. Anim. Welf. Sci. https://doi.org/10.1080/10888705.2012.624049

Holcomb, K.E., Stull, C.L., Kass, P.H., 2010. Unwanted horses: The role of nonprofit equine rescue and sanctuary organizations. J. Anim. Sci. https://doi.org/10.2527/jas.2010-3250

Horseman, S. V., Buller, H., Mullan, S., Whay, H.R., 2016. Current welfare problems facing horses in Great Britain as identified by equine stakeholders. PLoS One. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0160269

Leadon, D.P., 2012. Unwanted and slaughter horses: A European and Irish perspective. Anim. Front. https://doi.org/10.2527/af.2012-0053

Lenz T, 2009. The Unwanted Horse in the United States: An Overview of the Issue. J. Equine Vet. Sci. 29, 253–258.

Meyer, D.E., Spaulding, A.D., Rickard, J.W., Myers, K., Mohammed, F., 2018. Unwanted Horse Population in Illinois: Perceptions of Horse Owners, Non-Horse Owners, and Equine Industry Stakeholders. J. Appl. Anim. Welf. Sci. https://doi.org/10.1080/10888705.2018.1531754

Pisman A, Vanacker S, Willems P, Engelen G, P.L., 2018. Ruimterapport Vlaanderen (RURA). Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen. Brussel.

Resolutie van 14 maart 2017 over verantwoordelijk eigenaarschap en verantwoordelijke verzorging van paardachtigen, 2017. . Europees Parlement, Brussels. https://doi.org/2016/2078(INI)

Samborski V, Platteau J, De Praeter A, D.V.E., 2016. De paardensector in Vlaanderen. Brussel.